Kristi förklaringsdag: om det gudomliga tältandet

Håkan Bengtsson

Synoptikernas skildringar av Kristi förklaring (Matteus 17:1–8, Markus 9:2–8, Lukas 9:28–36) är spännande, men samtidigt svårtydda. Tolkningshypoteserna pekar också åt olika håll, alltifrån en försmak av uppståndelsen till en manifestation av Jesus som den nye Mose. Länge avspeglade de olika uppfattningarna forskarens egen syn på om den tidiga kyrkan hade skapat berättelserna om förklaringsberget, eller om traditionerna gick tillbaka ännu tidigare. Det har också skrivits mycket vilket berg som skulle vara det ”riktiga” Förklaringsberget. Antingen Hermon i norr, vilket skulle vara det naturliga utifrån texten, eller Tabor i nedre Galiléen. Tabor finns dock bättre förankrad i den tidiga kristna traditionen. Söndagens Psaltarpsalm 89:13, låter båda bergen ingå i prisandet av Guds trofasthet i skapelsen: ”Tabor och Hermon jublar över dig.” Som kuriosa kan nämnas att just detta bibelord citeras över ingången till *Beit Tavor*, till det Svenska teologiska institutet i Jerusalem. Resenärer till det heliga Landet brukar ofta förorda Tabor.

I samtida predikoretorik uppfattas ibland Petrus yttrande: ”… om du vill skall jag göra tre hyddor här, en för dig, en för Mose och en för Elia” som ett vimsigt försök till att hålla kvar situationen på berget. En sådan tolkning har stöd i både Markus (9:6) och Lukas (9:33b) vilka framställer Petrus yttrande som framsprunget ur förvirring och rädsla. Risken med att följa denna tankelinje är att är att de judiska motiven sätts åt sidan.

En av de moderna bibelforskarna som placerade in förklaringstexterna i ett judiskt symbolmönster var Samuel Terrien (1911-2002). I boken *The Elusive Presence* argumenterar han för att textens motiv kommer både från *Sukkot*, Lövhyddohögtiden och från ökenvandringen med Guds närvaro och utgivande av Torahn på Sinai.[1] På ett sätt illustrerar Terriens exeges ett traditionellt kristet letande av paralleller i Gamla testamentet och i rabbinskt material, även om frågan inte blir så mycket klarare om man söker förklaringar från judisk tradition. Även från ett judiskt perspektiv är pluralismen påtaglig när det gäller olika motiv och seder, samt förklaringarna till dessa. Vad som anges som skäl till både högtidens olika namn och byggandet av hyddor skiftar. Klassiska motiv är dock att man bygger hyddor eftersom folket bodde i hyddor under ökentiden, eller att hyddan är en påminnelse om enkelhet och fattigdom.[2] Ett annat motiv som ligger nära förklaringstexten är tanken på Guds närvaro i tabernaklet, eller uppenbarelsetältet.[3]

Det är inte otroligt att det är tanken på Guds närvaro som reflekteras i Matteustexten. Matteusevangeliet är ju som bekant det evangelium som visar tydligast anknytning till den judiska traditionen, vilket demonstreras också här: Mose, Elia, hyddorna och det lysande molnet. Det har skrivits mycket om varför just Mose och Elia finns där på berget tillsammans med Jesus. Handlar det om en symbol för den Hebreiska bibeln, ”lagen och profeterna”? Eller handlar det om att ingen av dessa stora gestalter fick någon igenkännbar grav på jorden? Eller finns de där i egenskap av ledargestalter? Förslagen är många.

Sannolikt kan det ligga många syften i valet av just dessa två gestalter i texten, men tydligast blir ändå anknytningen till Sinai berg och Guds speciella närvaro där. Både Mose och Elia vistas vid detta berg, kommer nära Gud och har gemenskap med Gud, utan att egentligen få se Gud. Här finns en

---

[1] Samuel Terrien, *The Elusive Presence. Toward a New Biblical Theology*, Harper and Row Publishers, San Francisco, 1978, s. 422-428.
[2] Hayyim Schauss, *The Jewish Festivals. History and Observance*, Schocken Books, New York 1938, s. 200.
[3] Göran Larsson, *Tid för Gud. Judiska och kristna perspektiv på de judiska högtiderna*, Arcus, Lund, 2006, s. 120-121.

intressant spänning av något fysiskt förnimbart, men ändå ouppnåeligt. Intressant i sammanhanget är att Sinai berg har liksom Förklaringsberget inte identifierats geografiskt förrän under bysantinsk tid, då förmodligen i syfte att ha något att visa de kristna pilgrimerna. Inom judisk tradition är berget Sinai den absolut centrala och grundande händelsen för judisk identitet; förbundsslutandet och förmedlandet av Torahn till folket (2 Moseboken 19-34). Samtidigt spelar Sinabergets precisa geografiska plats ingen större roll i judisk historia.

På Kristi förklaringsdag fungerar den gammaltestamentliga texten från 2 Moseboken 24:12-18 bra som en anknytning till förbundet på Sinai, en av Bibelns centrala händelser. Här finns paralleller med den precisa tidsangivelsen med de sex dagarna (vilket i synoptikerna ganska ovanligt utanför passionsberättelsen) och molnet med vilket ”Herrens härlighet vilade över Sinaiberget” (24:16). Anknytningen till Lövhyddohögtiden ligger alltså mycket nära. Som tidigare sagts, är ett skäl till att man bygger hyddor är att man kommer ihåg Guds närvaro i tabernaklet, det vill säga Guds eget tältande mitt bland sitt folk. Bakom dagens Lövhyddohögtid finns också traditioner om templet i Jerusalems invigning, och förhoppningar om folkets befrielse.[4]

Att författaren till Matteusevangeliet associerar i denna riktning märks i vers 5: ”Medan han ännu talade sänkte sig ett lysande moln över dem…”. Det grekiska verb som har översatts med ”sänkte sig” är *episkiazō*, som också kan betyda ”överskugga”. Samma verb används i den grekiska översättningen Septuaginta, i slutet av 2 Moseboken (40:35) när Herrens härlighet fyller tabernaklet och molnet vilar över det. Här är Guds närvaro så stark att Mose inte kunde gå in i tältet.

På hebreiska uttrycks Guds boende i uppenbarelsetältet med verbet *shachan*, vilket innehåller de tre konsonanterna *shin*, *kaf* och *nun*. Dessa bokstäver bildar grunden för det ord, *mishkan* som i Moseböckerna översätts med ”uppenbarelsetält”, eller med Bibelöversättningen 1917, ”tabernakel”. Från rabbinska texter har sedan begreppet *shechinah*, gudsnärvaron, blivit kännetecknet för hur Gud finns med sitt folk, även utan tempel.

I Nya testamentets sammanhang har också andra författare associerat till temat med Gud närvaro. Johannesprologen är en sådan text. Kärnan i Johannesprolen kan också sammanfatta texterna på Kristi förklaringsdag: ”… och Ordet blev människa och tältade (*eskēnōsen*) bland oss, och vi såg hans härlighet …” (1:14).

[4] Göran Larsson, *Tid för Gud*, s. 121.